

Batı Trakya Türklerine İlişkin Literatüre Yeni ve Önemli Katkıları Sunan Kitap

The Book that Presents New and Important Contributions to
the Literature Related to Western Thrace Turks

Hristos İliadis, *Trakya Tehdit Altında – Gizli Yazışmalar*, Çev. Lale Alatlı,
Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları,
2021, 256 s. ISBN:978-975-374-294-8

Nilüfer ERDEM*

*Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk
İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,
İstanbul, Türkiye

ORCID: N.E. 0000-0003-1393-7655

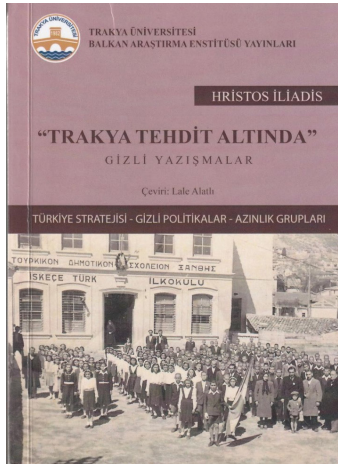
Sorumlu yazar/Corresponding author:
Nilüfer Erdem, İstanbul Üniversitesi Atatürk
İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,
İstanbul, Türkiye
E-posta/E-mail: nilerdem@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 28.02.2022
Kabul/Accepted: 09.06.2022

Atıf/Citation: Erdem, Nilüfer "Batı Trakya
Türklerine İlişkin Literatüre Yeni ve Önemli
Katkıları Sunan Kitap" "Hristos İliadis'in ,
"Trakya Tehdit Altında – Gizli Yazışmalar"
adlı eserinin değerlendirmesi." *Yakın Dönem
Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish
Studies* 41 (2022): 339-344.
<https://doi.org/10.26650/YTA2022-1080246>

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Yunanistan, Trakya Koordinasyon Konseyi,
Azınlık, Pomak

Keywords: Western Thrace, Greece, Thrace Coordination Council, Minority,
Pomak

Giriş

Son yüzyıl içinde gerek demografik, gerekse sosyal ve ekonomik açıdan büyük değişimlerin yaşandığı Batı Trakya ile ilgili Türkiye ve Yunanistan’da oldukça nitelikli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bölgeye ilişkin nitelikli çalışmalar yapılmasının nedeninin, Batı Trakya’nın Türkiye ve Yunanistan açısından taşıdığı önemde aranması gerekir. Unutmamak gerekir ki Osmanlı Devleti’nin son döneminde bölge nüfusunun ezici çoğunluğu Türklerden oluşuyor ve bölge arazisini de ellerinde bulunduruyorlardı. Bölgenin Türkiye açısından ne denli önemli olduğu Misak-ı Milli şartlarından birinin Batı Trakya ile ilgili olmasından da anlaşılmalıdır. Üstelik Batı Trakya, ilk Türk cumhuriyetinin kurulduğu topraklardır ve halen bölgede önemli sayıda Türk yaşamaktadır. Yunanistan ise bölgenin demografik yapısı ile oynadığı gibi, bölge ekonomisinin Ortodoks Yunanların elinde toplanması ve bölgede Yunan idaresinin pekiştirilmesi adına pek çok hamle gerçekleştirmiştir. Bölgenin dinamiklerini anlamaya yönelik çalışmaları da olabildiğince desteklemiştir. Ancak bu güne değin kimi konulardaki bilgi eksikliğinden dolayı, bölgede yaşananlarla ilgili bazı noktaların tam olarak aydınlatılması mümkün olamamaktaydı. Hristos İliadis’in “Trakya Tehdit Altında – Gizli Yazışmalar” isimli kitabı, Batı Trakya tarihi ve bölge Türklerinin yaşadıkları ile ilgili bu eksik noktaların tamamlanması açısından büyük katkı sunmaktadır.

Kitap ismini, Yannis Kapsis’in 3-11 Ağustos 1959’da *Ethnos* gazetesinde yayınlanmış olan yazı dizisinden almıştır ve orijinali “İ Thraki Apilite [H Θράκη Απειλείται]”dır. Kitabın orijinali Vivliograma Yayınevi aracılığıyla 2018 yılında okuyucu ile buluşturulmuştur. Lale Alatlının Türkçe çevirisi ilk kez “Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ)” tarafından basılmıştır. 2021 yılında ise Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü tarafından araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. İliadis kitabını Batı Trakya Türkleri ile ilgili Yunan resmî makamlarının gizli söylemlerine dayandırmakta, bölgedeki Türk milliyetçilerine ve etkinliklerine karşı Yunan idarecilerinin tepkilerine odaklanmaktadır.

Kavalalı olan Hristos İliadis, Panteion Üniversitesi’ndeki siyaset bilimi eğitiminin ardından yüksek lisansına Atina Kapodistria Üniversitesi’nde devam etmiştir. Doktora tezini Britanya’nın Essex Üniversitesi’nde tamamlayan İliadis, 2018-2019 eğitim yılından itibaren Panteion Üniversitesi’nde ders vermekte ve Yunanistan’ın Ege Üniversitesi’nde doktora sonrası araştırmacı olarak çalışmaktadır. 2014 yılından itibaren Roman haklarıyla ilgili çalışmalar yürütmektedir.

Sunuşu azınlık konularını inceleyen Prof. Dr. Konstantinos Tsitselikis tarafından kaleme alınmış olan kitap, Giriş ve Sonuç bölümleri haricinde beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, günümüze değin Yunanistan’da kaleme alınmış olan çalışmalarda Batı Trakya’daki Müslüman Türk azınlığa ne şekilde yaklaşıldığı konusu üzerinde durulmuştur.

“19. Yüzyıl ile II. Dünya Savaşı Arası Dönemde Trakya” ismini taşıyan 1. Bölümde, Lozan Antlaşması’nın dinî kriter kullandığı, mütekabiliyet (karşılıklılık) esasına dayandığı ve antlaşmanın 45. maddesinin misilleme aracı olarak kullanıldığı üzerinde durulmuştur. 150’liklerin ve Türkiye firarilerinin bölgeye yerleşerek taraftar bulması ile başlayan, Türk yenilikçileri ile aşırı muhafazakârlarının tartışmalarına da değinilmiştir. Metaksas döneminde (1936-1940) Trakya Genel İdarecisi görevini, bölgeyi tek ve homojen Yunan ulusal bütünlüğüne entegre edecek bir siyaset izlemeyi hedefleyen Souliotis Nikolaidis’in üstlenmesiyle Yunanistan’ın bölgedeki etkinliğini artırdığına işaret edilmiştir.

Kitabın 2. Bölümü, “Savaş Sonrası Ulusal Rekabet ve Beklentiler: 1945-1949 Dönemi” adını taşımaktadır. Bu bölüm altında “Yabancı ve Azınlık Okulları Başmüfettişi” Papaevgeniou’nun, yardımcısı Minaidis ile birlikte Yunanistan’ın bölgeye ilişkin siyasetinin belirleyicileri içerisinde en önemli figürlerden oldukları kaydedilmiş ve Batı Trakya Türklerine karşı “*sert*” uygulamaları üzerinde durulmuştur. Bu bölüm altında anlatılanlardan, Yunan idaresinin bölgedeki Türk milliyetçiliğini tehlike olarak addederek “*komünizm*” ile mücadele eder gibi mücadele ettiği anlaşılmaktadır.

Türk-Yunan ilişkilerinin altın çağının ele alındığı 3. Bölümün adı “Azınlık ve Türk-Yunan Dostluğu, 1949-1955: Anlaşmazlıklar ve Çelişkiler”dir. Bu dönemde Batı Trakya’daki azınlığın Türk kimliği tanınmış ve mütekabiliyet ilkesinin olumlu örnekleri ortaya konmuştur. İki ülke arasındaki dostluk, dolayısıyla Batı Trakya Türkleri için olumlu gelişmeler 1950’li yılların ortasında kesilmiştir.

Kitabın 4. Bölümünün ismi “6-7 Eylül Olayları ve Trakya’daki Bilinmeyen Sonuçları”dır. Bu bölüm altında 6-7 Eylül Olayları’nın ardından Batı Trakya’daki azınlığa yapılan baskıların nasıl sistemli hale geldiği üzerinde durulmaktadır.

“Trakya Koordinasyon Konseyinin En Önemli Durağı” adını taşıyan 5. Bölümde, Batı Trakya’daki azınlıkla ilgili savaş sonrası en önemli gelişmelerden birinden, azınlıkla ilgili politika belirlemek ve uygulamak için Yunan Dışişleri Bakanı Evangelos Averof tarafından 1959 yılında kurulmuş olan “Trakya Koordinasyon Konseyi”nden söz

edilmektedir. Gizli bir organ olan ve bünyesinde Yunan istihbarat teşkilatı temsilcisinin de yer aldığı Trakya Koordinasyon Konseyi'nin yapısı, amaçları ve faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Şüphesiz söz konusu Konsey'in kurulması, Yunanistan'ın Batı Trakya'daki azınlığa yönelik daha önceki girişimlerinin doruk noktasıdır. Çünkü Konsey, Yunanistan'da 1967 yılında başlayan Albaylar Cuntası'ndan önce yavaş yavaş ve sistemli bir şekilde Batı Trakya Türklerine karşı “*idarî tacizler*” politikasını geliştirmiştir. Batı Trakya Türklerinin yakın geçmişteki sıkıntılarının ardında yatanların anlaşılması açısından kitabın bu bölümü ayrı bir öneme sahiptir.

“Zaman İçerisinde Dâhil Etme ve Hariç Tutma Politikaları” ismiyle verilen kitabın sonuç bölümünde İliadis tarafından, Yunan idaresinin Batı Trakya Türklerine yönelik politikalarının süreç içerisindeki değişimleri değerlendirilmiştir.

Her ne kadar İliadis, Yunan idaresinin bölgede yürüttüğü siyaseti tam olarak benimsemiyor görünse de, Yunan resmî söyleminden çok fazla uzaklaşmadığını belirtmemiz gerekir. Örneğin Batı Trakya'daki azınlığı tek bir bütün olarak değil, Yunan resmî söyleminde de yer aldığı gibi Türklerden, Pomaklardan ve Romanlardan oluşan “Müslüman” bir azınlık olarak kabul etmektedir. Pek çok yerde Pomakları, “*Slavca konuşanlar*” olarak zikretmiş, Kuman ve Peçenek Türklerinin torunları olduklarını kabul etmeyerek Pomakçanın, Slavca kelimeler yanında pek çok Türkçe, Arapça ve Farsça kelimeyi de barındırdığını, Yunanca kelimelerin de girmiş olduğu bu dilde köyler arasında dahi ağır farklılıkları olduğunu göz ardı etmiştir.

İliadis kitabında Türkiye'den Batı Trakya'ya “300” dinî liderin geldiğinden söz etmektedir ki, kastedilenler 150'likler ise bunların tümü Batı Trakya'ya gelmemiştir ve çoğu din adamı değildir. Firariler ilave edilse bile Türkiye'den bölgeye gelenler için “300” rakamı abartılıdır. Demokrat Parti'yi kuranlar Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılmış olmalarına ve parti programında anayasada yer almış olan Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılığa bağlı kalınacağı belirtilmesine rağmen İliadis, Demokrat Parti'den “*kökleri Kemalist olmayan parti*” olarak söz etmiştir. İliadis'in “Türk İnkılabı”na ilişkin yorumlarının da “sığ” kaldıklarının altını çizmemiz gerekir. Şüphesiz bu durum, İliadis'in Türk tarihi konusundaki bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, Yunan idaresinin Batı Trakya Türklerine yönelik uygulamalarına ilişkin yeni ve önemli bilgileri gün yüzüne çıkaran İliadis'in “Trakya Tehdit Altında – Gizli Yazışmalar” isimli kitabı son derece değerlidir. Batı Trakya Türkleri ile ilgili literatürde bugüne değin, Yunan idaresinin sistemli baskılarının daha ziyade Yunanistan'daki

Albaylar Cuntası dönemi ile başladığı ve yine bu yıllardan itibaren azınlığın “Türk” kimliğini kullanmasını engelleyen uygulamaların devreye girdiği ifade edilmekteydi. Oysa İliadis’in kitabı, Batı Trakya Türklerine yönelik baskıların çok daha önceden, Mataksas dönemiyle birlikte, 1930’lu yılların ikinci yarısında başladığını ve son derece sistemli yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Kitapta, Yunanistan’ın Batı Trakya Türklerine yönelik siyasetini belirleyenler içinde daha önce Osmanlı başkentinde Rumların gizli bir örgütü olarak faaliyet göstermiş “İstanbul Örgütü”nü kurmuş Souliotis-Nikolaidis, 1920-1922 yıllarında tesis edilmiş olan Doğu Trakya’daki Yunan İdaresi’nde “Azınlık Dinleri ve Eğitim Dairesi” müdürlüğü görevini yürütmüş olan Papaevgeniou gibi aktörlerle karşılaşmamızın bizi ne denli etkilediğini de ifade etmeliyiz.

İliadis’in “Trakya Tehdit Altında – Gizli Yazışmalar” isimli kitabının en önemli özelliği, Yunan idaresinin Batı Trakya Türklerine yönelik politikalarının “Kavala Devlet Genel Arşivi” ile “Yabancı ve Azınlık Okulları Başmüfettişliği Arşivi”nde bulunan gizliliği kaldırılmış belgeler kullanılarak yazılmış olmasıdır. Yazar ayrıca, Yunanistan’ın Trakya Koordinasyon Konseyi’nin toplantı tutanaklarını kullanmıştır. Kitapta zikredilen yeni veriler, Batı Trakya Türkleri ile ilgili bilgilere yeni boyutlar kazandırmakta ve Yunan idaresinin bölgedeki uygulamalarının derinden incelenmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca Yunan idaresinin azınlığı resmî olarak “Müslüman” olarak isimlendirirken, gizli yazışmalarda “Türk” olarak isimlendirdiğini, daha da önemlisi “Türk” gibi muamele ettiğini ortaya koymaktadır. Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü kitabın Türkçe çevirisini yayınlayarak Yunanca bilmeyen, ancak alana ilgi duyanların da kitaptaki bilgilerden yararlanmasına olanak yaratmış ve kitap bölgeye ilişkin literatür içinde yerini almıştır.

